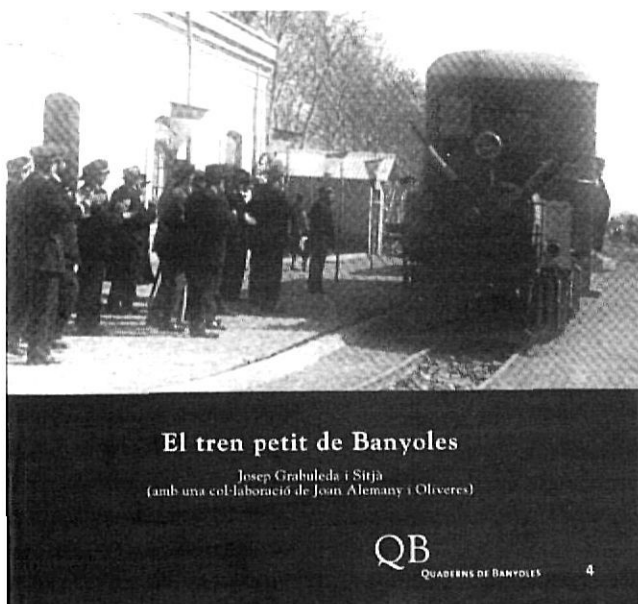

Fem crítica-ficció. Si algú hagués pogut escriure aquest llibre fa cent anys (òbviamment és possible perquè el tren no existia; aquesta és la ficció), hagués triat, segurament, el gènere elegíac: hagués fet un poema retòric i ampul·lós cantant les excel·lències reals o imaginades dels avenços tecnològics, hagués plorat una edat d'or perduda. Grabuleda fa història, no literatura retòrica, però darrera de les dades rigoroses hi alena un to elegíac, un sentiment de pèrdua. El títol del pròleg, fet per Jordi Valero Vilaginés, ja ho diu tot: «Banyoles, el tren que no va poder ser»; els títols dels capítols hi insisteixen: «Les temptatives de portar el tren», «La feixuga construcció», «El tren que no rutlla», «Vestigis i records». S'acaba amb un article de Joan Alemany, «Remembrances del

tren petit», clarament costumista, en el sentit amb què usaven la paraula els romànics. El tercer capítol duu el títol de pel·lícula muda, d'expectació ingènua i confiança cega en el futur: «L'arribada del tren». Aquesta il·luminació esperançadora aviat esdevé rutina: «El recorregut de cada dia», abans de desaparèixer. Per tant, Josep Grabuleda ha estructurat l'obra no tan sols en sentit cronològic, com s'escau, sinó que ha tractat el tren com si fos un personatge més, té un naixement, un creixement i una defunció, amb la desgràcia, pobre, pròpia dels fills molt desitjats però poc encertats: va costar molt engendrar-lo, va néixer tard i endarrerit i va morir d'avorriment. Per això és entranyable. Deixem la crítica-ficció i centrem-nos en el llibre pròpiament dit.

Grabuleda ens situa, en el primer capítol, en la Banyoles de final del segle XIX i començament del XX: explica amb exemples, cites i dades, que exposen de manera diàfana la realitat, les males comunicacions que patia Banyoles (hi ha dues fotografies, a les pàgines 15 i 17, tan explícites que impressionen), l'existència de *recalers*, la creació de la TEISA, els enfrontaments empresarials i polítics locals, els intents diversos amb matisos diversos i objectius o interessos diversos de dur el tren a Banyoles, les travetes i ajudes de polítics provincials, regionals i/o estatals... Tot plegat —repeteix, molt ben documentat i exposat de manera molt amena— acaba fent caure la cara de vergonya en veure l'altitud de tots els personatges i personatges que des de la incomprensió o des de la mesquinesa varen impedir que el tren de Banyoles tingués sentit en el moment que havia de tenir-lo. De totes maneres, com correspon, Josep Grabuleda no jutja, exposa; la conclusió és meua, o del lector. Aquest primer capítol marca la pauta de tot el llibre: és el més llarg, hi veiem tots els elements documentals que aniran apareixent en els altres capítols (articles als diaris de l'època, cartes, comunicacions oficials, gràfiques comparatives, plànols, citacions d'estudis...), raona i

El Museu dels Sants d'Olot. Olot/Girona: Institut de Cultura de la Ciutat d'Olot / Universitat de Girona, 2002. 48 p.

El Transport marítim de cabotatge a la Mediterrània: II Jornades de Marina Tradicional. Palamós / Girona: Ajuntament de Palamós / Universitat de Girona, 2002. 133 p.

Els vertebrats fòssils del Pla de l'Estany. Banyoles: Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles, 2003. 238 p.

ESPUNYES, Josep. *Trabucs i pedrenyals. Aproximació al bandolerisme de l'Alt Urgell.* Tremp: Garsineu, 2003. 103 p.

FAGES DE CLIMENT, Carles. *Les bruixes de Llers.* Barcelona: Quaderns Crema, 2003. 112 p.

FERRER I ISERN, Daniel [traducció]; GARCÍA VILALLONGA, Borja [dibuixos]. «La baixada als inferns de Virgili». Girona: *Senhal*, 12, 2002. 12 p.

FONOLLERAS, Josep Maria. *Llarga vista.* Barcelona: Empúries, 2003. 334 p.

GIFRE, Pere; MATAS, Josep; SOLER, Santi. *Els arxius patrimonials.* Girona: CCG / Universitat de Girona, 2002. 127 p.

GIRALT-MIRACLE, Pau; AMADES, Joan [et al.]. *Visions panoràmiques de les comarques gironines.* Girona: Fundació Caixa de Girona, 2003. 84 p.

GISPert, Heribert. *Des banc des portal.* Barcelona: Joventut, 2002. 152 p.

GURRI, Francesc. *Pobles i viles de Catalunya.* Barcelona: Pòrtic, 2003. 69 p.

Jornada acadèmica en record del professor Carles Cassú Mella-do: el tractament científic de la incertesa. Girona: Universitat de Girona, 2002. 85 p.

JOVÉ, Àngel. *21 objectes metafísics i malenconia*. Girona: Ajuntament de Girona / Fundació Caixa Catalunya, 2002. 32 p.

JUVINYÀ CANAL, Dolors [et al.]. *II Jornada de Promoció i Educació per a la Salut*. Girona: Universitat de Girona, 2002. 156 p.

L'Àlbum de dedicatòries: Josep Amat i els seus amics artistes. Girona: Museu d'Art de Girona, 2002. 53 p.

L'Aulet, una reflexió educativa. Girona: Ajuntament de Celrà, 2002. 224 p.

L'herència bizantina: Icones dels segles XVII al XX. Girona: Fundació Caixa de Girona, 2002. 128 p.

La construcció del públic dels primers espectacles cinematogràfics. Girona: Ajuntament, 2003. 224 p.

La percepció dels estudiants i graduats sobre la Universitat Pública: VII Jornada dels Consells Socials de les Universitats Públiques Catalanes: 15 de novembre de 2001. Girona: Universitat de Girona, 2003. 65 p.

LAGARTO FERNÁNDEZ [textos i fotografies de Daniel Fernández]. *Somni de mico: notes d'un diari inexistent = Sueño de mono: notas de un diario inexistente = Monkey's dream: notes from a non-existent diary*. Girona: Museu d'Art de Girona, 2002. 77 p.

LÉGER, Fernand. *Léger monumental als jardins de Cap Roig*. Calella de Palafrugell: Fundació Caixa de Girona / Jardí Botànic de Caixa de Girona, 2002. 87 p.

LUZI, Mario. *Transformacions de la poesia al segle XX*. Girona: Universitat de Girona, 2002.

LLIMARGAS i CASAS, Marc. *Gaudí, el mestre de la llum*. Girona: Fundació Caixa de Girona, 2002. 155 p.

exposa els motius de la necessitat del tren i les raons del seu fracàs. Una vegada ha construït uns fonaments magnífics la resta de l'edificació sembla fàcil de fer, segueix fil per randa tots els problemes que va tenir la construcció, els esfondraments polítics que va implicar, la il·lusió de l'arribada, el balanç real del que va implicar el tren, les lluites amb la TEISA, les modificacions que van haver de suportar el paisatge i les relacions laborals i econòmiques i, per acabar, la lenta agonia fins arribar al subtítol gairebé poètic: «La mort silenciosa».

El llibre està ben escrit, ben paginat, amb una dosi justa d'il·lustracions, unes il·lustracions que no pretenen fer bonic sinó que són molt representatives i aclaridores del que explica el text. Perquè aquest és un llibre en què el text és bàsic, essencial. Això que acabo d'afirmar podria semblar una obvietat, però no ho és. Acostumats com estem a textos trivials, repetitius, còpies i paràfrasis d'altres textos i disfressats amb imatges enlluernadores, en aquest cas cada paràgraf diu una cosa important, avança informació o matisa, ratifica, exemplifica la que acaba de donar. No és, doncs, un llibre per mirar —que també— sinó per llegir i aprendre. No és un llibre petit, fet de llaunes i cassoles i barrets de capellà, que

s'atura a beure gots de vi per si dribla el lector desprevingut. No, és un excel·lent llibre d'història, fet amb saviesa, rigor i amb una consciència molt aguada del que s'està fent. N'haurem d'aprendre els constructors de trens, vies i altres aus estrafolàries.

Xavier Xargay i Oliva

El romànic de l'Albera

DELCLÓS, Sebastià et. al.
30 edificis religiosos romànics de l'Albera.
Albera Viva i Amics del Cap de Creus i l'Albera.
1a edició. 375 pàgines.

L'obra que ressenyem, magníficament editada en quatre idiomes (català, castellà, francès i anglès), és una bona guia per conèixer les esglésies romàniques de l'Albera i les Salines. Ha estat el resultat d'un treball col·lectiu de diversos col·laboradors, dirigits per l'incombustible Sebastià Delclós —més conegut com en Pitruc—, que hi ha dedicat, entre una cosa i l'altra, els últims sis anys de feina. Diem «els últims» perquè, com és sabut, en Pitruc i la seva gent fa vint-i-cinc anys que treballen incansablement per preservar-nos el patrimoni de les muntanyes altempordaneses. Tal com llegim a les parau-

les introductòries, el llibre no només es va escriure amb paper, sinó que també ho va ser amb podalls, desbrossadores, pinzells, pintures, pics, pales i brutes —nom que donen als carretons en alguns d'aquests pobles empordanesos. La prova d'això és que, de les trenta esglésies estudiades en el llibre, en aquest moment només cal actuar en sis: tres de la Jonquera, dos d'Albanyà i una d'Espolla.

Em permeto destacar el treball dels alçats i plànols dels edificis, obra d'Eduard Casadevall i Carme Ribalta, d'un mèrit innegable en una publicació feta amb molta més bona voluntat que recursos. També voldria fer menció del gran nombre de fotografies que apareixen en el llibre, que el fan molt més amè i interessant. Amb tantes il·lustracions com hi ha, és comprensible que se n'hagi escapat alguna que potser no té la qualitat que hauria de tenir, però no ho vull criticar: com s'apunta en el llibre, «no s'accepten consells dels que en saben més, sinó dels qui, amb els